

Sõi Taêng tröông vaø Phaùt trieån, tõø 13 ñeán 17 tuoái - Nhöõng Ñieàu Phuï huynh Caàn Bieát

Sõi phaùt trieån cuûa con ngôõõoi laø moät quaù trình laâu daøi xaùy ra trong suoát cuoác ñôõoi vòui nhöõng thay ñoái vaø phaùt trieån veà theá chaát, haønh vi cõu chæ, nhaän thòuc vaø tình caùm. Trong nhöõng giai ñoain ñaàu cuûa cuoác ñôõoi - tõø luøc sô sinh ñeán tuoái aáu thô, tõø aáu thô ñeán nieán thieáu, vaø tõø nieán thieáu ñeán tuoái tröông thaønh - ñaõ xaùy ra nhöõng sõi thay ñoái thaät laø to lòn. Trong suoát quaù trình naøy, moãi con ngôõõoi seõ phaùt trieån nhöõng quan ñieám/thaùi ñoái vaø tieáu chuaån giaù trò ñeå höõùng ñaãn cho mình trong nhöõng löõa choïn, quan heã, vaø sõi caùm thoáng.

Giòui tính cuõng laø moät quaù trình xaùy ra laâu daøi trong cuoác ñôõoi. Caùc em beù, treù em, thanh thieáu nieán, vaø ngôõõoi lòn ñeàu laø nhöõng con ngôõõoi coù baùn naêng veà giòui tính. Cuõng gioáng nhõ taàm quan troïng ñeå naâng cao sõi phaùt trieån cuûa treù em veà theá chaát, tình caùm, vaø nhaän thòuc, vieác taïo moät neàn taùng ñeå cho treù em phaùt trieån veà giòui tính cuõng thaät laø quan troïng. Ngôõõoi lòn coù traùch nhieãm giuùp cho caùc em hieáu vaø chaáp nhaän sõi phaùt trieån toï nhieán veà giòui tính cuûa mình.

Moãi thôõi kyø phaùt trieån ñeàu coù nhöõng ñaëc ñieám. Phaùc hoïa döõõoi ñaây veà sõi phaùt trieån aùp döng cho phaàn lòn treù em trong cuõng moät nhuõm tuoái. Tuy nhieán, moãi treù em laø moät caù theá rieáng vaø moãi em coù theá ñi ñeán caùc thôõi kyø phaùt trieån naøy sòum hôn hay treã hôn so vòui caùc treù khaùc trong cuõng moät löõa tuoái. Baát cõu khi naøo coù ñieàu gì quan taàm veà sõi phaùt trieån cuûa caùc em, phuï huynh hay ngôõõoi chaêm soùc caùc em neàn tham khaùo vòui baùc sô hay moät chuyeán gia phuï traùch veà vaán ñeå phaùt trieån cuûa treù em.

Phaùt trieån Cô theá

Ña soá caùc thanh thieáu nieán tõø 13 ñeán 17 seõ:

- Hoaøn taát giai ñoain ñaây thì vaø chuyeán ñoái cô theá tõø treù em leán ngôõõoi lòn.
- Ñaët chieàu cao gaàn möuc cuûa tuoái tröông thaønh, ñaëc bieát laø phaùt triển nõõ [Nam tieáp tuïc phaùt triển chieàu cao hôn cho tõui ñaàu tuoái hai möõi.]

Phaùt trieån Tri thòuc

Ña soá caùc thanh thieáu nieán tõø 13 ñeán 17 tuoái seõ:

- Ñaët ñeán sõi tröông thaønh veà tri thòuc - khaù naêng ñeå laøm caùc quyèát ñònh döõa treán kieán thòuc veà caùc sõi löõa choïn vaø haäu quaù cuûa noù.
- Tieáp tuïc chòu aùnh höõùng cuûa baïn beø cuõng löõa tuoái [Sòuc maïn cuûa aùp löïc tõø caùc baïn beø giaùm bõut ñi sau khi ñeán giai ñoain ñaàu cuûa tuoái nieán thieáu]
- Xaây döõng cho mình caùc kyø naêng ñeå coù theá toï tuøc.
- Ñaùp öùng caùc tín hieáu cuûa moãi tröông, vaø phaùt triển gia taêng khaù naêng ñeå phaàn tích caùc tín hieáu naøy.
- Gia taêng phaùt triển tröông thaønh caùc quan heã vòui beø baïn vaø gia ñình.
- Tìm kieám caùch gia taêng söc maïn cho cuoác soáng cuûa baùn thaán.
- Hoïc hoï ñeå bieát laùi xe haàu taêng sõi ñoác laäp cho baùn thaán.

Phaùt trieån Caùm xuùc

Ña soá caùc thanh thieáu nieán tõø 13 ñeán 17 tuoái seõ:

- Coù khaù naêng phaùt triển caùc quan heã laâu daøi, caùm thoáng, vaø laøm maïn, neáu caùc em coù nhöõng neàn taùng cho sõi phaùt triển naøy - sõi tin töõõng vaø caùc kinh nghieãm tích cõic trong quaù khòu, sõi hieáu bieát veà tình yeäu.
- Hieáu ñõõic caùm xuùc cuûa mình, vaø coù khaù naêng phaàn tích taïi sao neáu mình caùm nhaän theo moät kieäu naøo khaùc.

- Baét ñàau ñàunh giàu trò ít hôn vaøo beà ngoaøi, nhöng nhieàu hôn vaøo nhaân caùch con ngôôøi.

Phaùt trieån Giòuù tính

Ña soá caùc thanh thieáu nieån töø 13 ñeán 17 seø:

- Hieäu ñöôïc duïc tính cuøa mình, vaø hieäu bieát caùc choïn löïa cuõng nhö haäu quaù cuøa söï theá hieän tình duïc.
- Choïn löïa ñeã dieãn taù tình duïc cuøa mình theo moät kieäu naøo ñoù, coù theá bao goàm hay khoâng quan heä tình duïc.
- Ghi nhaän caùc yeáu toá cuøa söï quan heä laønh maïn h vaø khoâng laønh maïn h.
- Coù söï hieäu bieát roõ raøng veà söï mang thai, HIV, söï truyeàn nhieãm beänh taät qua ñöôøng tình duïc, nhöõng haäu quaù coù theá trong quan heä tình duïc, vaø coù khuù naêng ñeã laøm caùc löïa choïn hôïp lù veà tình duïc, döïa treân kieán thòu cuøa mình.
- Ghi nhaän vai troø cuøa moãi tröôøng truyeàn baù caùc quan ñieãm veà tình duïc.
- Coù khuù naêng bieát veà caùc quan heä thaân maät, yeäu thöông, vaø laâu daøi.
- Coù söï hieäu bieát veà khuynh höõuøng tình duïc cuøa mình [Ñieäu naøy khuùc vôùi taùc phong veà tình duïc]

Gia ñình Caàn Laøm Gì ñeã Nuôi Döõng Treù em coù Giòuù tính Laønh maïn h

Ñeã giuùp caùc thanh thieáu nieån töø 13 ñeán 17 tuoái phaùt trieån laønh maïn h giòuù tính, gia ñình neån:

- Truyeàn ñaít roõ raøng caùc tieáu chuaån ñaño ñöïc cuøa gia ñình vaø toãn giaùo veà vaán ñeà quan heä tình duïc. Dieãn taù caùc em thaáy laø, maéc duø tình duïc laø söï vui thuø, nhöng coøn treù tuoái, caùc em neån chöø ñöïi khuù söï caùc vaán ñeà tình duïc khi caùc em coù ñöôïc moät quan heä tröôøng thaønh chính chaén, thöông yeäu vaø traùch nhieãm.
- Truyeàn ñaít raèng taát caù chuøng ta ñeàu coù nhieàu choïn löïa khuùc nhau ñeã traù qua vieäc theá hieän tình yeäu vaø tình caùm thaân thieát.
- Thaùo luaän vôùi nhau veà caùc yeäu toá, bao goàm, tuoái taùc, söï chaáp thuaän nhau, vaán ñeà baùo veä, vieäc xöù düøng ngôøa thai, tình yeäu, söï thaân maät, v.v... maø quyù vò vaø con em cho raèng neån laø yeäu toá trong quyèát ñònh veà quan heä tình duïc.
- Taèng coõøng cho thanh thieáu nieån khuù naêng laøm caùc quyèát ñònh ñoàng thöøi cung öùng caùc thoàng tin ñeã caùc em coù theá döïa vaøo ñoù ñeã laøm caùc quyèát ñònh.
- Thaùo luaän caùc choïn löïa ñeã ngôøa thai, vaø noùi chuyeän veà taàm quan troïng cuøa vieäc xöù düøng bao cao su/aùo möa.
- Thaùo luaän veà caùc choïn löïa cuøa thanh thieáu nieån, neáu xaùy ra vieäc giao hôïp maø khoâng ñöôïc baùo veä - bao goàm vieäc ngôøa thai khaän caáp, vieäc thöù nhieãm vaø ñieäu trò STI. Baøn caõi veà caùc choïn löïa, neáu vieäc mang thai xaùy ra, bao goàm vieäc phaù thai, laøm cha meï, vaø ñeã con cho ngôôøi khuùc nuôi.
- Thaùo luaän veà haønh vi löïi düøng, vaø taïi sao ñieäu naøy laø khoâng laønh maïn h, vaø (trong moät soá tröôøng hôïp) laø baát hôïp phaùp.
- Giuùp cho thanh thieáu nieån xaùc ñònh caùc söï ñaùp öùng khuùc nhau veà theá chaát vaø baèng löøi noùi, ñeã traøn h/ra khuù caùc tình huoàng tình duïc maø caùc em khoâng caùm thaáy thoài maùi.
- Laøm cho thanh thieáu nieån nhaän thòu raèng caùc em coù nhieàu choïn löïa cho cuoäc ñöøi cuøa mình öü töøng lai, coù theá coù em seø laäp gia ñình, vaø/hoaéc laøm cha meï, trong khi coù ngôôøi khuùc coù theá vaãn ñöïc thaân, vaø/hoaéc khoâng coù con caùi.
- Xöù düøng ngoân ngôø bao quaùt ghi nhaän laø moät soá thanh thieáu nieån coù theá laø ñoàng tính nam, ñoàng tính nöõ, löõøng tính, hoaéc chuyeän ñoài giòuù tính.
- Noùi chuyeän veà caùc yeäu toá ñöôïc xöù düøng trong caùc quan heä laønh maïn h.
- Giuùp caùc thanh thieáu nieån noùi chuyeän, tieáp caän, vaø hoïc hoùi trong caùc quan heä cuøa caùc em.